

Museum zonder Muren

**Museum zonder Muren [2013-2022]
Focus op de projectperiode 2019-2022**

Museum zonder Muren

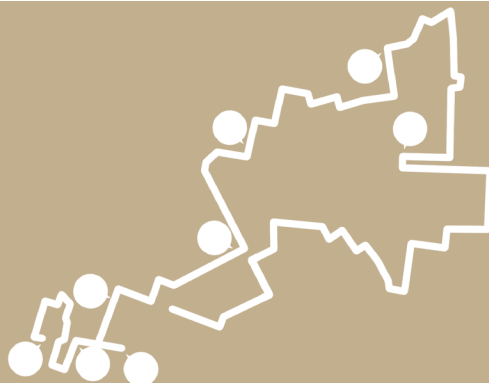
Inhoud

Inleiding	3
Doelstelling Museum zonder Muren	3
De eerste jaren: 2013-2018	3
Nieuwe start: 2019	6
Projecten 2019-2022	8
1- Historische Routes Amstelveen	8
2- Verkenning slavernijmuseum	15
Publiciteit	20
Museum om de Hoek	21
Opheffing van de stichting, 2022	21

Museum zonder Muren [2013-2022] Focus op de projectperiode 2019-2022

Museum zonder Muren: Daniël Metz (rechts) en Eva DeCarlo

Museum zonder Muren [2013-2022]

Focus op de projectperiode 2019-2022

Inleiding

Dit verslag behelst de behaalde resultaten van de stichting Museum zonder Muren (MzM) van 2013 tot 2022 met een uitgebreide focus op de periode vanaf 2019. In deze periode is de stichting een nieuwe weg ingeslagen met het uitvoeren van projecten in opdracht. Voorheen was de stichting afhankelijk van projectsubsidies. In deze periode zijn twee grote opdrachten gerealiseerd, namelijk de Verkenning Nationaal trans-Atlantisch Slavernijmuseum, in opdracht van de gemeente Amsterdam en het project Historische Routes Amstelveen, in opdracht van de gemeente Amstelveen. Voor de koerswijziging is een nieuw bestuur aangesteld.

Doelstelling MzM

Museum zonder Muren heeft tot doel het ontwikkelen en realiseren van innovatieve museumconcepten, waarbij inclusie en participatie voorop staan. Bezoekers en omwonenden worden betrokken bij de programmering en verkrijgen zo eigenaarschap van de museale activiteiten. Door (een deel) van de programmering in de openbare ruimte te laten plaatsvinden, wordt de drempel voor deelname verlaagd of zelfs geheel weggenomen. Deze kernwaarden zorgen voor een goede inbedding in de maatschappelijke en stedelijke context.

De eerste jaren: 2013-2018

Stichting Museum zonder Muren is in 2013 opgericht door Daniël Metz en Zeraja Terluin, voor het realiseren van innovatieve museumconcepten gericht op participatie en gebruik makend van de openbare ruimte. In de daarop volgende jaren is een groot aantal evenementen, kunstuitingen en debatavonden gerealiseerd. Onder het mom van 'learning by doing' zijn uiteenlopende vormen van produceren en presenteren uitgetoetst, om te kijken wat het beste past bij de doelstelling en organisatievorm van Museum zonder Muren.

Presentatie eindrapport (Roos Trommelen)

Logo design Eva DeCarlo (Daniël Metz)

Overzicht van de belangrijkste activiteiten in de periode 2013-2015

2013

110 Jaar Transvaal	<i>Week met evenementen samengesteld met bewoners en buurtorganisaties</i> https://geheugenvanoost.amsterdam/page/15065/transvaalbuurt-viert-110-jarig-bestaan
TransLumen	<i>Meerdaagse kunstroute met lichtkunst in de openbare ruimte, plus randprogrammering</i> www.polderlicht.com/translumen/
Buurtgeschiedenis Transvaal	<i>Permanente geschiedenispanelen locatie 3 (locaties 1 en 2 zijn eerder, voor oprichting van MzM opgeleverd)</i> http://beltsazar.nl/projecten/transvaal/

2014

Mandela kunstwerk	<i>Mozaïekportret op de gevel van een gebouw</i> https://nl.wikipedia.org/wiki/Gedenkteken_Nelson_Mandela
Buurtgeschiedenis Transvaal	<i>Permanente geschiedenispanelen locaties 4 en 5</i>

2015

De keuken van Transvaal	<i>Verhalen en smaken van buurtbewoners</i> www.annevandelft.nl/agenda/keuken-van-transvaal/
Buurtgeschiedenis Transvaal	Permanente geschiedenispanelen locatie 6
Museum om de Hoek	<i>Debatavonden over buurtmusea in Pakhuis de Zwijger</i> https://museumomdehoek.nl/platform-museum-om-de-hoek/

Overzicht van de belangrijkste activiteiten in de periode 2016-2018

2016

Literair Transvaal

*Audio app met literaire fragmenten over de Transvaalbuurt
voorgelezen door buurtbewoners*

<https://izi.travel/nl/a0fc-literair-transvaal/nl>

Buurtgeschiedenis Transvaal

Permanente geschiedenispanelen locatie 7

Museum om de Hoek

Debatavonden over buurtmusea in Pakhuis de Zwijger

2017

Berlage Ontmoet

Augmented reality route

<https://www.youtube.com/watch?v=2tTH-RCa3Ho>

Buurtgeschiedenis Transvaal

Permanente geschiedenispanelen locatie 8

Museum om de Hoek

Debatavonden over buurtmusea in Pakhuis de Zwijger 2018

2018

Museum van de Buren

Intieme expositie met verhalen van buurtbewoners

<http://beltsazar.nl/projecten/museum-van-de-buren/>

The Stranger Next Door

*Meerdaagse kunstroute met videokunst in de openbare ruimte,
ism Eva DeCarlo concept en curatie.*

<http://beltsazar.nl/projecten/the-stranger-next/>

Nieuwe start: 2019

Na afronding van The Stranger Next Door in 2018 was het tijd voor een evaluatie en het maken van afwegingen hoe verder te gaan. Voor dit laatste project was intensief samengewerkt met Eva DeCarlo van Eva DeCarlo Projects. DeCarlo heeft ruime ervaring als beeldend kunstenaar werkzaam in de openbare ruimte en als creatief adviseur (concept, design, programmering). Het heeft een zinderend programma van hoge kwaliteit opgeleverd. Dat is Daniël Metz, in de hoedanigheid van projectleider, goed bevallen. Wanneer Zeraja Terluin aangeeft te willen stoppen,

vraagt Daniël Metz Eva DeCarlo als artistiek samenwerkingspartner en adviseur voor de artistieke kant van de projecten/programmering.

Er volgen meer veranderingen. Er komt een nieuw bestuur met Ellen de Vries als voorzitter en Suzanne Wolf als secretaris en penningmeester a.i.. Gezamenlijk is een nieuwe koers uitgezet. Zo wordt besloten geen subsidieafhankelijke projecten meer te doen, maar de organisatie te richten op projectopdrachten. De goede ervaringen met geschiedenispanelen biedt daarvoor een eerste mogelijkheid. Deze kunnen, in aangepaste vorm, in andere steden en wijken worden uitgezet. Daarnaast doet een andere kans zich voor: een oproep voor ideeën voor een nationaal slavernijmuseum. Er moet een gloednieuw museumconcept komen dat het slavernijverleden toegankelijk en invoelbaar maakt voor de gehele Nederlandse bevolking. Een kolfje naar de hand van Museum zonder Muren.

In 2019 verwerft Museum zonder Muren twee meerjarige opdrachten. De gemeente Amstelveen verleent de opdracht om een serie historische routes in de stad uit te zetten. Min of meer gelijktijdig honoreert de gemeente Amsterdam de inzending voor een innovatief slavernijmuseum. Met deze twee grote projecten kan Museum zonder Muren optimistisch de nieuwe fase aanvangen, terwijl op de achtergrond nog vernieuwende ontwikkelingen spelen geïnitieerd door koepelorganisatie Museum om de Hoek.

TSND. Eva DeCarlo poster design

Overzicht van de belangrijkste activiteiten in de periode 2019-2022

2019

Verkenning slavernijmuseum	<i>Incubatorfase (samen met NiNsee en IZI Solutions) Opstellen gezamenlijk projectplan https://www.citynieuws.nl/slavernijmuseum-op-kop-van-java/</i>
Historische Routes Amstelveen	<i>Aftrap in de Johanneskapel Stadswandelingen Open Monumentendag</i>
Museum om de Hoek	<i>Publicatie 'De kleine museum gids'</i>

2020

Verkenning slavernijmuseum	<i>Verkenning / onderzoek / rapporten opstellen Werkbezoek Nantes</i>
Historische Routes Amstelveen	<i>Oplevering Route 1 Videoregistratie Open Monumentendag</i>

2021

Verkenning slavernijmuseum	<i>Presentatie eindrapport</i>
Historische Routes Amstelveen	<i>Oplevering route 2 Stadswandelingen Open Monumentendag</i>

2022

Historische Routes Amstelveen	<i>Oplevering route 3 Oplevering Markering Stadshart</i>
Museum om de Hoek	<i>Opening tentoonstelling 'Samen meer Mokum' in het Amsterdam Museum. https://museumomdehoek.nl/nieuws/</i>

Projecten 2019-2022

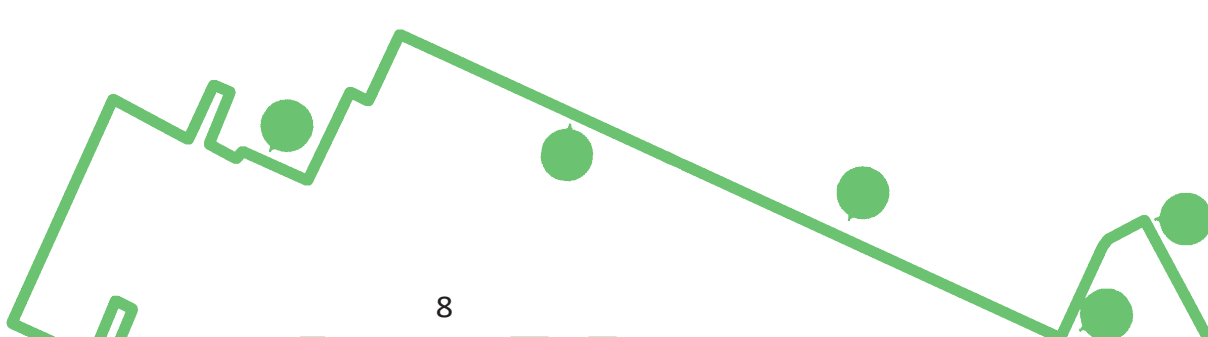
Beide opdrachten, Historische Routes Amstelveen en Verkenning trans-Atlantisch Slavernijmuseum, zijn in 2019 gestart. Het zijn allebei meerjarige projecten. Verder zijn ze in aanpak en content geheel verschillend, al hebben ze hetzelfde doel: geschiedenis op een vernieuwende en laagdrempelige manier toegankelijk maken voor een breed publiek. Een korte impressie van de twee projecten en de behaalde resultaten.

1- Historische routes Amstelveen

Aan de basis van dit project ligt de constatering dat de geschiedenis van Amstelveen weinig bekendheid geniet. Over het algemeen wordt de gemeente gezien als een buitenwijk van Amsterdam, zonder eigen historische identiteit. Dat gebrek aan kennis geldt zowel voor bewoners als buitenstaanders. Daar wil de gemeente verandering in brengen. Museum zonder Muren heeft een voorstel ingediend voor een serie thematische routes. Doel van deze aanpak is de stadsgeschiedenis op een aantrekkelijke manier zichtbaar maken in de openbare ruimte, waarmee historische besef wordt versterkt onder bewoners en Amstelveen op de kaart wordt gezet als cultuurhistorische bestemming.

Opdracht

Met de gemeente Amstelveen is aanvankelijk overeengekomen dat er twee routes worden gerealiseerd. Na succesvolle oplevering van de eerste route is de opdracht uitgebreid met een derde route. Naast deze routes zal een markering worden geplaatst in het Stadshart van Amstelveen om winkelend publiek permanent te attenderen op het bestaan van de routes en hen aan te sporen de stad te verkennen. Bovendien zullen de routes toegankelijk worden gemaakt via een nog te ontwikkelen website. En er zullen publieksactiviteiten worden georganiseerd, waaronder bewonersparticipatie bij het ontwikkelen van de routes en stadswandelingen tijdens Open Monumentendag.

Aftrap

In september 2019 volgt de officiële aftrap tijdens een goed bezochte bijeenkomst in de Johanneskapel in Amstelveen. Aanwezig zijn bewoners en raadsleden. Na een toespraak van wethouder Cultuur Herbert Raat en een uitleg van Daniël Metz, wordt een stadswandeling gehouden langs enkele *high lights* van de eerste route, mede verzorgd door Anneke Bulk. Van de bijeenkomst is een mooie videoregistratie gemaakt.

Wethouder Herbert Raat (links) en Daniël Metz (Anne-Fleur Pel)

Ontwerp frames en panelen

De vormgeving van de frames en panelen is uitgevoerd door Eva DeCarlo. Daarbij is zorgvuldig afgestemd met de gemeente Amstelveen. Begin 2020 krijgt Amstelveen een nieuwe website voor stadspromotie [[VisitAmstelveen.nl](https://www.visitamstelveen.nl)]. Gevraagd wordt het ontwerp van de panelen te laten aansluiten op de huisstijl van de stadspromotie. Eva DeCarlo maakt een ontwerp in de kleurtonen van de huisstijl en verschaft de historische routes tevens van een eigen identiteit. Bovendien krijgt de route een logo dat als blikvanger bovenop alle panelen prijkt.

Participatie en stadswandelingen

Gedurende de ontwikkelfase van de routes zijn verschillende bijeenkomsten georganiseerd, waaronder een brainstormsessie met bewoners in Villa Randwijk, verschillende verkennende wandelingen door de buurten en een feestelijke informatieavond in de voormalige synagoge, Randwijcklaan 13. Laatst genoemde avond is het eerste ontwerp van de door Eva DeCarlo ontworpen panelen gepresenteerd.

Om informatie van bewoners te verzamelen is een Facebook-groep opgezet: *Historische Routes Amstelveen*. Deze groep heeft een aanzienlijk aantal informanten en bijzondere verhalen opgeleverd.

Open Monumentendag (Willemijn Pajmans)

Daarnaast zijn jaarlijks stadswandelingen georganiseerd ter gelegenheid van Open Monumentendag. De wandelingen zijn verzorgd door Daniël Metz samen met Anneke Bulk, buurtbewoner en bestuurslid van de Vereniging Historisch Amstelveen. Wegens corona kon de wandeling in 2020 niet doorgaan. Daarvoor in de plaats is een videoregistratie gemaakt, die het hele weekend op de lokale televisie is uitgezonden.

Drie routes

Voor het project Historische Routes Amstelveen zijn drie routes ontwikkeld met geschiedenispanelen in de openbare ruimte. De geografische en thematische spreiding van de routes zorgt ervoor dat de gemeente op een zorgvuldige en aansprekende manier historisch wordt ontsloten. De routes doorkruisen telkens twee of meer wijken, om wandelaars meerdere kanten van de stad te laten ervaren. Iedere route krijgt een eigen kleur en een eigen thema. De routes bestaan telkens uit acht panelen met foto's en historische uitleg. Met de routes wordt beoogd van Amstelveen een Openluchtmuseum te maken.

Route 1

Randwijk, Elsrijk en Patrimonium

Thema: 'Sporen van de Tweede Wereldoorlog'

In deze route worden drie buurten met elkaar verbonden. Naast buurthistorie is er speciale aandacht voor de Tweede Wereldoorlog. Daarvan zijn in deze buurten heel wat sporen te vinden, waaronder een oude bunker, een voormalige synagoge en plaatsen van collaboratie of verzet.

Route 2

Oude Dorp en Keizer Karelpark

Thema: 'Van dorp naar stad'

De overgang van het Oude Dorp van Amstelveen naar de wijk Keizer Karelpark biedt de mogelijkheid om de groei van agrarisch dorp naar moderne stad te laten zien. In deze route veel aandacht voor de vroege dorpsgeschiedenis en voor verschillende architectuurstijlen van de jaren '30, via de wederopbouwperiode tot heden.

Route 3

Bovenkerk en Westwijk

Thema: 'Oude normen, nieuwe waarden'

De derde route begint in het voormalige dorp Bovenkerk en voert naar de moderne stadswijk Westwijk. De traditionele patronen van Bovenkerk (rond de monumentale Urbanuskerk) contrasteren met de nieuwbouw, maar er zijn ook veel parallellen te vinden, zoals in het polderlandschap. Voor het ontwikkelen van deze route is samengewerkt met publiekshistoricus Mickie Rijnsburger.

Website

Voor achtergrondinformatie over de routes is ruimte gemaakt op de website VisitAmstelveen. Iedere route heeft daar een eigen pagina met een routekaart en informatie over de verschillende locaties. Op de website staat informatie in het Nederlands en in het Engels. Een QR-code op de panelen geeft toegang tot de website, zodat Engelstalig publiek ter plekke de vertaling kan lezen.

Aantal bezoekers VisitAmstelveen.nl (van juli 2020 tot september 2022)

	Paginaweergaven	Unieke paginaweergaven
Alle pagina's van Historische Routes Amstelveen	18271	13627
Hoofdpagina Historische Routes Amstelveen	3392	2601
Route 1	2690	1519
Route 2	1705	1137
Route 3	642	485

Markering Stadshart

In het Stadshart is een markering geplaatst om winkelend publiek te attenderen op het bestaan van de verschillende historische routes en hen uit te nodigen de stad te verkennen. De markering bestaat uit een informatiepaneel en drie zuilen met daarop het logo van Historische Routes Amstelveen in de kleuren van de drie routes. Het ontwerp is van Eva DeCarlo, die ook de onthulling heeft verricht samen met wethouder Raat. De markering is als een moederschap van waaruit de routes over de stad uitwaaien.

Woensdag
18
september
2019

HISTORIE

11

'Amstelveen heeft een eigen verhaal'

Historische route door Elstrijk en Randwijk

AMSTELVEEN Amstelveen is bezig met het ontwikkelen van historische routes door de gemeente. Op de Open Monumentendag van 13 september kregen wijkbewoners, politici en pers een voorproefje van de eerste historische route die gaat lopen door Randwijk en Elstrijk.

René de Leeuw

De gemeente werkt aan het verhoging van het historisch besef onder de inwoners door te laten zien dat Amstelveen niet een slapende buurten van Amsterdam is, maar een heuse stad met een eigen karakter en historie. "Amstelveen is zelfs ouder dan Amsterdam en heeft een heel ander verhaal te vertellen," aldus Daniel Metz, oprichter van de stichting Museum zonder Muren in Amsterdam, die in opdracht van de gemeente in twee jaar tijd twee historische routes opzet. Zodra de route door Randwijk en Elstrijk klaar is, volgt er een door Oude Dorp en Reijzer Karselpark. Blijken deze een succes, dan volgen er mogelijk meer. De eerste route is betaald, maar moet nog worden aangekleed met informatieborden. De bedoeling is die eind dit jaar te plaatsen. Ook komt er een website.

PRIKKELEN "Iedere route gaat door twee of meer wijken," zegt Metz. "Dat moet bewoners prikkelen om ook eens in een natuurgebied te gaan kijken. Mensen hebben namelijk de neiging in hun eigen omgeving te blijven. De routes worden in overleg met bewoners gemaakt."

Al wandelend kwam Metz met een schat aan historische informatie. Over hoe Amstelveen stap voor stap Amstelveen - toen nog Nieuw-Amstel - verdronk. Toen de hoofdstad reikte tot de Kalfjeslaan, vond Amstelveen het welletjes. "De gemeente begon de ontwikkeling van Randwijk als buffer tegen verdere annexaties," aldus Metz. "Omdat Amstelveen veel inwoners was kwijtgeraakt en daarmee belastinginkomsten, probeerde het rijke Amsterdammers naar riantere woningen in Randwijk te lokken. Die leverden veel belasting op waarmee de polders werden droog gehouden. Want dat kostte veel geld."

OORLOG Een hoofdthema van de route is de Tweede Wereldoorlog. Metz vertelt over burgemeester Haspels, die werd ontslagen omdat hij niet wilde meewerken aan verhuizing van Amstelveense joden naar Amsterdam. Nabij de Pauluskerk bevindt zich een bunker, die de Luftwaffe op Schiphol ondersteunde Metz. "Er werden weerballonnen opgelaten en er was een radiostation. De Duitsers verwoordden de piek van de kerk omdat die het radioverkeer verstoorde. Na de oorlog is die teruggezet. In de kerk bevonden zich onderduikers."

Verderop, langs de Amsterdamseweg, waren veel Duitsers ingekwartierd. De ex-Schwitzgarage aan de Amsterdamseweg fungeerde als werkplaats voor Duitse voertuigen. "Kort voor de bevrijding maakte een meisje een afspraakje met een Duitser," vertelt Metz. "Ze vroeg of ze haar tas kon achterlaten. In die tas zat een bom die spoedig afging." De route voert ook langs Randwijkdijk 15 en houten gebouwtje waar in de oorlog joodse kinderen les kregen omdat ze op andere scholen niet meer mochten komen. De gemeente heeft het gered van de sloperhamer.

Een interessant voorproefje. En daarbij is nog niet de helft van de eerste historische route bewandeld.

Daniel Metz geeft bij de Pauluskerk uitleg over wat zich hier in de Tweede Wereldoorlog afspeelde.

Afronding

Het meerjarige project Historische Routes Amstelveen is in maart 2022 afgerond met de onthulling van de markering in het Stadshart en oplevering van de derde route. Bij deze gelegenheid zijn alle informanten en samenwerkingspartners van het gehele traject uitgenodigd voor een feestelijk samenzijn. De afronding van het project viel samen met de beëindiging van het gemeentelijke beleidsprogramma 'Historisch Besef'. Tijdens een bijeenkomst in de Anna Kerk is een overzicht gegeven van de projecten in deze beleidsperiode. Door de aanwezigen is veel lof geuit naar de Historische Routes Amstelveen en de concrete bijdrage die het levert aan het versterken van het historisch besef in de stad.

Woensdag
16 maart
2022

30

■ Vormgever Eva DeCarlo en wethouder Herbert Raat (Monumenten en Erfgoed) onthullen het bod op het Stadsplein.

Bord op Stadsplein verwijst naar historische routes

AMSTELVEEN Wethouder Herbert Raat (Monumenten en Erfgoed) en vormgever Eva DeCarlo hebben donderdag op het Stadsplein de markering onthuld die de weg wijst naar drie historische routes die zijn uitgezet in Amstelveen. Het gaat onder meer om de wandelroutes door het Oude Dorp en Keizer Karelpark en door Randwijk, Elsrijk en Patrimonium die in 2020 en 2021 in gebruik zijn genomen. De derde route die loopt door Bovenkerk en Westwijk is deze week gereed. Op dit moment plaatst de gemeente daar de acht bijbehorende panelen. Elke route heeft een eigen thema en kleur. Dit is terug te zien op de markering die is geplaatst op het Stadsplein. De markering moet het publiek dat op het plein komt, enthousiasmeren om de historie van Amstelveen te ontdekken. "Via de acht informatiepanelen die

elke route telt, komt de historie op deze plekken tot leven," zegt wethouder Raat. "Op deze manier leren inwoners hun eigen buurt op een andere manier kennen of kunnen zij op een leerzame ontdekkingsreis door andere buurten in Amstelveen. Dit draagt bij aan de verbondenheid die je voelt met je eigen leefomgeving. De routes zijn samen met erfgoedpartijen, wijkplatforms en inwoners gemaakt die hun verhalen en anekdotes hebben gedeeld."

HISTORISCHE PATRONEN De derde historische route verbindt Bovenkerk en Westwijk met elkaar en vertelt over hoe een moderne woonstructuur is opgezet met behoud van historische patronen. Het geschetste contrast tussen het voormalige, overwegend agrarische ge-

bruik van het polderlandschap en de grootschalige woonwijken die hier later zijn gebouwd, heeft geleid tot de titel van deze derde route: 'Oude normen, Nieuwe waarden'. De route start bij het voormalige station Bovenkerk en voert vervolgens langs de Noorddammerlaan en de Legmeerdijk. Via de Legmeerdijk komt de route aan in Westwijk en loopt via het winkelcentrum en de J.C. van Hattumweg naar de Bovenkerkerweg. De eerste twee routes door het Oude Dorp en Keizer Karelpark en door Randwijk, Elsrijk en Patrimonium zijn ook online te bekijken via [visitamstelveen.nl](https://www.visitamstelveen.nl). De derde route door Bovenkerk en Westwijk wordt hieraan toegevoegd, zodra alle acht informatiepanelen geplaatst zijn. Dat zal uiterlijk vrijdag 18 maart zijn.

Gemeente Amstelveen

Links

Website VisitAmstelveen	https://www.visitamstelveen.nl/nl/ontdek-amstelveen/historie/historische-routes-amstelveen?ins_rd=d3d3LnZpc2l0YW1zdGVsdmVl-bi5jb20%3D
Facebook-groep Historische Routes Amstelveen	https://www.facebook.com/groups/198749421506539
Weblog van wethouder Herbert Raat	https://herbertraat.com/2020/11/10/start-historische-routes/
Website gemeente Amstelveen (Programma Historisch besef)	https://www.amstelveen.nl/bestuur-organisatie/persbericht/collegeprogramma-historisch-besef-feestelijk-afgesloten-in-anna/
Uit Magazine (over route 1)	https://uitmagazine.com/historische-wandelroute/
Amstelveen Blog (over route 2)	https://amstelveenblog.nl/2021/08/18/23819/
Magazine Amstelveen (over route 3)	https://www.amstelveenz.nl/nieuws/open-luchtmuseum-amstelveen-drie-historische-routes-door-gemeente.html
Website gemeente Amstelveen (over Markering Stadshart)	https://www.amstelveen.nl/bestuur-organisatie/persbericht/markering-op-stadsplein-verleidt-het-publiek-om-drie-historische-routes-door-amstelveen-te-volgen
RTVA - video registratie van stadswandeling	https://rtva.nl/2020/09/open-monumentendagen-12-en-13-september-2020/

2- Verkenning Nationaal trans-Atlantisch Slavernijmuseum

Het Nederlandse slavernijverleden is een gedeelde geschiedenis die iedere Nederlander aangaat. Niet alleen de historische feiten en erkenning van aangedaan leed verdienen aandacht, maar ook de doorwerking van het verleden in de huidige samenleving. Om dit te realiseren wordt op initiatief van de gemeente Amsterdam gezocht naar een innovatief museumconcept, waarin alle Nederlanders zich kunnen herkennen. Museum zonder Muren heeft daar een creatieve oplossing voor aangedragen.

Voorstel en honorering

In een landelijke oproep worden in 2018 voorstellen gevraagd voor een toekomstig slavernijmuseum. Museum zonder Muren heeft hierop gereageerd door een plan in te dienen met enkele concrete conceptuele ideeën. Zo zou het beoogde museum een prominente plek moeten krijgen midden in de stad, gelegen in een park en omringd door water. Voorgestelde locatie: de Kop van het Java-eiland. Door de beoordelingscommissie onder leiding van Kathleen Ferrier wordt het voorstel van Museum zonder Muren, samen met twee andere partijen, tot winnaar verkozen.

In het beoordelingsrapport schrijft de commissie:

‘Stichting Museum zonder Muren toont een slim en origineel concept vanuit een ander verrassend perspectief. Een museumgebouw dat half in het water staat en op die manier de relatie met de haven en de trans-Atlantische slavernij benadrukt. De omschrijving van de combinatie van een park en museum zijn helder en spannend. De gekozen focus kan een goede aanjager zijn om van de recreanten van het park bezoekers van het museum te maken.’

Incubatorfase

De drie geselecteerde partijen, Museum zonder Muren, in de personen van Daniël Metz en Eva DeCarlo, NiNsee en IZI Solutions, krijgen in 2019 de opdracht hun voorstellen te bundelen en te komen tot een gezamenlijk plan. Hiertoe wordt een aantal bijeenkomsten belegd, waarbij de partijen elkaar beter leren kennen en aan een geïntegreerd plan kunnen werken. Deze zogenoemde 'incubatorfase' wordt geleid door Mavis Carrilho en Valentijn Byvank. Een van de bevindingen uit de sessies is dat de drie partijen elkaar goed aanvullen, ieder met een eigen specialisme, netwerk en benaderingswijze. Het gezamenlijk ingediende plan wordt door de beoordelingscommissie goedgekeurd.

Groepsfoto incubatorfase (van links naar rechts): Urwin Vyent, Martin Verbeet, Daniël Engelsman, Daniël Metz, Eva DeCarlo, Dionne Abdoelhafizkhan, Mavis Carrilho, Valentijn Byvank, Erik Disch, Joyce Overdijk. Cemil Yilmaz ontbreekt op de foto

Verkenning

De feitelijke verkenning is in mei 2020 van start gegaan. Er is een Regiegroep samengesteld waarin de voorzitters van de drie werkgroepen zitting hebben. Dat zijn Urwin Vyent (NiNsee, werkgroep 'Verhaal'), Daniël Metz (MzM, werkgroep 'Museaal Concept') en Dionne Abdoelhafizkhan (IZI Solutions, werkgroep 'Publiek en Netwerk'). De Regiegroep is aangevuld met drie experts: Freek Ossel (voorzitter), Martine Gosselink (museaal expert), Alex van Stipriaan (inhoudelijk expert & uiteindelijk opsteller van het eindrapport). Cemil Yilmaz (IZI Solutions) is aangesteld als procesbegeleider.

Werkgroep 'Museaal Concept'

De opdracht die de werkgroep 'Museaal concept' meekrijgt is het opstellen van rapporten over de volgende deelonderwerpen: (1) inventarisatie slavernijmusea wereldwijd, (2) 'nationale betekenis', (3) 'netwerkmuseum', (4) collectievorming en (5) en het aandragen van prikkelende voorstellen voor mogelijke museumconcepten. Daarnaast is namens de drie werkgroepen een (6) enquête gehouden onder 37 musea om de houding van de museumwereld ten aanzien van een toekomstig slavernijmuseum te polsen.

Naast Daniël Metz en Eva DeCarlo is de werkgroep 'Museaal Concept' uitgebreid met kunsthistoricus en publicist Vincent van Velsen. Verschillende schrijvers en informanten hebben meegewerkt aan de deelrapporten. Namens Imagine IC heeft Danielle Kuijten de deelopdracht 'Nationale betekenis' geschreven. Reinwardt-alumni Jana Sevenhuijsen heeft de enquête uitgevoerd. Emeritus hoogleraar Alex van Stipriaan is aangetrokken als schrijver van de 'inventarisatie slavernijmusea wereldwijd'.

Door Corona zijn minder werkbezoeken afgelegd dan gepland. Verschillende musea in Nederland en België zijn bezocht. En de drie werkgroepleden hebben een driedaags werkbezoek gebracht aan Nantes, georganiseerd door Eva DeCarlo. Het bijzonder inspirerende bezoek heeft tot veel nieuwe inzichten geleid.

*Mémorial de l'abolition de l'esclavage, Nantes, Frankrijk.
Vincent van Velsen en Eva DeCarlo (Daniël Metz)*

Eindrapport

Eind mei 2021 is de het eindrapport 'Met de kracht van de voorouders' overhandigd aan burgemeester Femke Halsema. Het eindrapport is een gezamenlijk product met bevindingen, adviezen en conclusies, gebaseerd op de deelrapporten van de drie werkgroepen. De deelrapporten zijn als bijlagen aan het eindrapport gevoegd, wat een kloek boekwerk heeft opgeleverd.

Museum zonder Muren heeft vijf deelrapporten opgeleverd en content geleverd voor een zesde deelrapport. Dit laatste deelrapport is geïntegreerd in het deelrapport Netwerk en Partners van IZI Solutions en is opgenomen in het rapport van Werkgroep 3.

Opgeleverde deelrapport:

Geschreven door:

1 - Slavernijmusea Wereldwijd	Alex van Stipriaan
2 - Enquête Nederlandse musea	Jana Sevenhuijsen
3 - Nationale betekenis	Daniëlle Kuijten / Imagine IC
4 - Collectievorming	Daniël Metz
5 - Verkenning museale concepten	Eva DeCarlo
6 - Netwerkmuseum	Bijdragen van Daniël Metz & Eva DeCarlo

Presentatie eindrapport (Roos Trommelen)

Beoordeling eindrapport

Het eindrapport 'Met de kracht van de voorouders' is ter beoordeling voorgelegd aan de Amsterdamse Kunstraad en aan de Raad voor Cultuur (OCW). In oktober 2021 zijn de twee raden met een positieve beoordeling gekomen. Enige kanttekening betreft de wens van het Rijk om de scope van het museum vanaf het begin te verbreden naar de slavernij in de Indonesische archipel.

De aangedragen adviezen worden door de gemeente en het Rijk overgenomen. Daarbij is het oorspronkelijke concept van een prominent museum, gelegen in een park en omringd door water overeind gebleven. Het slavernijmuseum heeft nog een lange weg te gaan tot de opening (mogelijk in 2027). Eerst worden kwartiermakers aangesteld om de plannen verder uit te werken en tot een Programma van Eisen te komen. Of in de toekomstige ontwikkelingen een rol is weggelegd voor Museum zonder Muren blijft onzeker. In ieder geval heeft Museum zonder Muren meegebouwd aan een krachtig fundament voor een belangwekkend maatschappelijk instituut.

Links

Website Gemeente Amsterdam	https://www.amsterdam.nl/sociaaldomein/diversiteit/nationaal-slavernijmuseum-amsterdam/
Website gemeente Amsterdam (tijdpad en eindrapport)	https://www.amsterdam.nl/sociaaldomein/diversiteit/initiatiefvoorstel-nationaal/
Rapport 'Museum concept' (MzM)	http://beltsazar.nl/wp-content/uploads/Volledig-Rapport-Werkgroep-2-MzM-28mei2021-1.pdf
NiNsee (rapport 'Verhaal')	https://www.ninsee.nl/verkenning-nationale-museale-voorziening-drie-eeuwen-trans-atlantische-slavenhandel
IZI Solutions (rapport 'Netwerk en Partners')	https://www.izi-solutions.com/nieuws/2021/5/27/verkenning-naar-museale-voorziening-slavernijverleden-afgerond
Advies Raad voor Cultuur & ACR	https://www.raadvoorcultuur.nl/actueel/nieuws/2021/11/01/advies-belang-van-nationaal-museum-slavernijverleden-evident
Pakhuis de Zwijger (online debat)	https://dezwijger.nl/programma/lancering-verkenning-slavernijverleden-museum
Het Parool	https://www.parool.nl/amsterdam/advies-kracht-en-strijd-in-een-compleet-slavernijmuseum~b72d86c2/
Het Parool (locaties)	https://www.parool.nl/amsterdam/slavernijmuseum-moet-nationaal-icoon-worden-dit-zijn-de-9-mogelijke-locaties~b07047d6/
City Nieuws (locatie)	https://www.citynieuws.nl/slavernijmuseum-op-kop-van-java/
AT5 (presentatie advies cultuurraden)	https://www.at5.nl/artikelen/211740/adviescommissie-slavernijmuseum-moet-een-nieuw-gebouw-krijgen-zonder-lading

Publiciteit

Beide projecten hebben veel publiciteit gegenereerd. De historische routes in Amstelveen konden vooral rekenen op belangstelling van lokale media. Met regelmaat zijn uitgebreide artikelen verschenen in het Amstelveens Weekblad en op plaatselijke weblogs. Publieksevenementen, zoals de kick off in de Johanneskapel en de afsluiting in het Stadshart zijn goed bezocht. Ook de Open Monumentendagen hebben voor het nodige publieksbereik gezorgd. Tweemaal is een videoregistratie gemaakt, die op de lokale tv-zender zijn uitgezonden. De routes hebben een mooie plaats op de website VisitAmstelveen.nl. Volgens medewerkers van de stadspromotie zijn het de best bekeken pagina's van de website. Tot slot heeft de Facebook-groep Historische Routes Amstelveen voor bekendheid en uitwisseling gezorgd.

De Verkenning trans-Atlantisch Slavernijmuseum heeft voornamelijk nationale aandacht gehad. Het is een onderwerp dat op een brede maatschappelijke belangstelling kan rekenen. Door corona hebben nauwelijks publieke evenementen kunnen plaatsvinden en is de feitelijke verkenning vrij geruisloos verlopen. Media-aandacht was er vooral bij de bekendmaking van de winnaars van de oproep voor initiatieven voor een slavernijmuseum, en bij de presentatie van het eindrapport in de ambtswoning van de burgemeester in Amsterdam. Rondom de presentatie hebben een aantal evenementen plaatsgevonden waaronder een online paneldiscussie vanuit Pakhuis de Zwijger. Met de deelname aan de verkenning heeft Museum zonder Muren een fundamentele bijdrage geleverd die voor altijd aan het toekomstige museum verbonden zal blijven.

HET PAROOL DONDERDAG 31 JANUARI 2019

NIEUWS 13

Slavernij Amsterdam selecteert beste plannen

Drie clubs voor nieuw museum

Het jaar van opening durft niemand nog te noemen, maar de eerste contouren van het slavernijmuseum worden zichtbaar.

Patrick Meershoek
AMSTERDAM

Het Amsterdamse slavernijmuseum is weer een stap dichterbij gekomen. Het gemeentebestuur heeft drie organisaties gevraagd samen te werken aan een plan voor een museum dat de geschiedenis en de gevolgen van het slavernijverleden in beeld moet brengen. Gekozen zijn slavernij-instituut Ninsee, stichting Museum zonder Muren en sociaal innovatiebureau IZI Solutions.

Het drietal is geselecteerd uit voertien partijen die vorig jaar gehoor hebben gegeven aan de oproep van de gemeente om plannen in te dienen. Een commissie onder leiding van voormalig Kamerlid Kathleen Ferrier heeft in de afgelopen maanden alle ingezonden ideeën bestudeerd en een keuze gemaakt.

De beslissing maakt voor het eerst de contouren zichtbaar van het slavernijmuseum. Daniël Metz van Museum zonder Muren kwam met het plan het onderdeel te maken van het park dat op de Kop van Java moet komen. Het gebouw komt

wat hem betreft half in het water te liggen, zodat er een zichtbare verbinding ontstaat met de haven, de scheepvaart en de trans-Atlantische slavernijroutes.

In het gebouw komt volgens Metz een tentoonstellingsruimte in combinatie met een kenniscentrum. De commissie toonde zich gevoelig voor de gekozen plek, een A-locatie in het centrum van de stad. Metz ziet dat als een voorwaarde om het museum ingebed te laten raken

in de Nederlandse samenleving. De combinatie met het park kan ervoor zorgen dat ook toevallige passanten een kijkje komen nemen.

Het ingediende voorstel van IZI Solutions was een museumhuis met tien kamers die elk op een andere manier stilstaan bij het slavernijverleden en de Afro-Caribische gemeenschap in Nederland. IZI Solutions is de organisatie van Dionne Abdoelhafezkhan die vorige maand nog de Nieuw Amsterdam Prijs in ontvangst mocht nemen voor haar rol als verbinder tussen generaties.

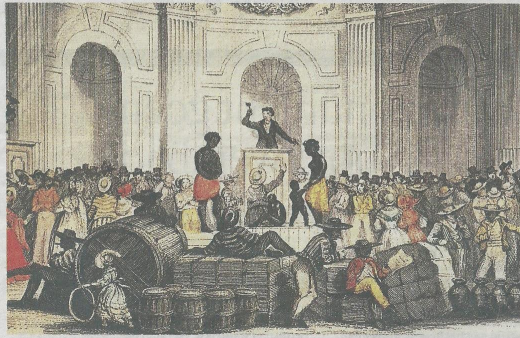
Derde partij is het Ninsee. Het nationaal slavernij-instituut diende een voorstel in voor een museumcentrum voor tentoonstellingen, performances en debat. De hand van directeur Urwin Vyent is duidelijk zichtbaar in het voorstel

om de tot slaaf gemaakten niet als slachtoffer af te schilderen, maar als sterke overlevers. Ook de beeldvorming moet van zijn ketenen worden ontdaan, aldus het Ninsee.

Pril begin
Commissievoorzitter Ferrier spreekt van drie krachtige voorstellen die samen tot iets heel moois kunnen leiden. "Maar we staan nog aan het prille begin. De ervaring leert dat een sterke start cruciaal is voor de kansen van een museum. Daar moeten we ons dus nu oprichten." Op advies van de commissie staan twee procesbegeleiders de organisaties bij.

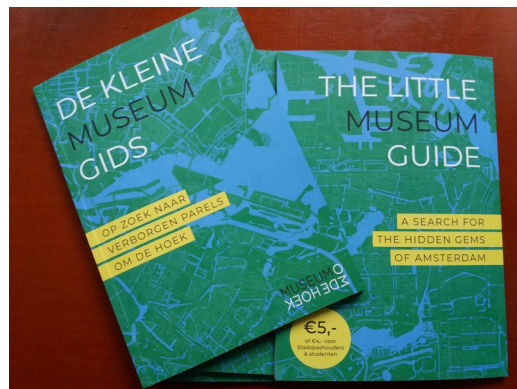
Allerlei andere voorstellen haalden het niet. Afgewezen zijn onder andere een slavenchip van plexiglas met gipsen beelden van slaven, een replica van het slavenchip Leusden naast het Scheepvaartmuseum, een museum waar door middel van zang, dans en beweging zowel wederzijds begrip wordt bevordert als kennis over het slavernijverleden gedeeld.

→ Slavenhandelaren uit Nederland verzorgden lange tijd de aanvoer naar dit soort markten.
FOTO GETTY

Museum om de Hoek

Museum zonder Muren maakt deel uit van het platform Museum om de Hoek. Deze koepelorganisatie vertegenwoordigt kleine (buurt)musea in Amsterdam. In de eerste jaren heeft Museum om de Hoek een serie debatavonden in Pakhuis de Zwijger georganiseerd, waarin de bijzondere positie van buurtmusea is belicht. Het samenwerkingsverband heeft in 2019 geleid tot de publicatie van een boekje waarin alle deelnemers zich presenteren. Ook Museum zonder Muren is daarin opgenomen. In 2020 is het initiatief genomen tot inrichting van een expositie, als onderdeel van de tijdelijke huisvesting van het Amsterdam Museum in de Amstelhof (voormalig Hermitage Amsterdam). Daartoe zijn een aantal brainstormsessies belegd waaraan MzM heeft deelgenomen. Onder de titel 'Samen meer Mokum' is in februari 2022 een eerste inrichting geopend, waarin drie kleine musea zichzelf presenteren.

Opheffing van de stichting, 2022

In rechtsvorm is Museum zonder Muren een stichting. Het bestuur van de stichting bestond in de periode 2019-2022 uit: Ellen de Vries (voorzitter) en Suzanne Wolf (secretaris en penningmeester a.i.). Zij hebben, waar nodig, sturing en advies gegeven bij interne en externe kwesties. De stichting als rechtspersoon heeft bijgedragen aan het vertrouwen van de organisatie naar de opdrachtgevers. Toch is intern de vraag gerezen of deze organisatievorm nog wel past bij de activiteiten van Museum zonder Muren, sinds er geen subsidieafhankelijke projecten meer worden ondernomen. Na evaluatie van de afgelopen projectperiode is besloten de Stichting Museum zonder Muren (KvK-nummer 58390642) op te heffen met ingang van 3 juli 2022.

De operationele bedrijfsvoering was in handen van Daniël Metz, bijgestaan door boekhouders, webbeheerders en andere adviseurs. Uitvoering van de projecten is verzorgd door Daniël Metz en Eva DeCarlo. Museum zonder Muren blijft in naam bestaan en wordt voortgezet door Daniël Metz (gevestigd in Amstelveen) als onderdeel van zijn onderzoeks- en projectbureau Beltsazar (KvK-nummer 53141857).

Zie website: <http://beltsazar.nl/projecten/museum-zonder-muren/>